

Vlaamse Commissie voor
Wetenschappelijke Integriteit
Flemish Commission for Research Integrity

Voorwoord bij het jaarverslag 2023

25 april 2024

Beste lezer

Het jaarverslag van de VCWI leest u op de volgende pagina's. U zult merken dat 2023 op dossiervlak meer om handen had dan de voorbije jaren. We bogen ons over elf dossiers (waarvan drie die dateerden uit 2022 en drie andere waarvan het tweede advies pas begin 2024 werd afgewerkt). In het anderhalve jaar tijd sinds begin 2023 schreven we tien tweede adviezen. Dat is relatief veel, in vergelijking met de negentien tweede adviezen in de negen jaar ervóór.

In de geanonimiseerde samenvattingen zullen drie tweede adviezen opvallen over eenzelfde soort inbreuk: *gebrekkige declaraties van conflict of interest (COI) in onderzoekspublicaties*. De dossiers legden een belangrijk aandachtspunt bloot: dat COI-declaratie misschien te weinig aandacht krijgt in bepaalde disciplines. In alle drie de adviezen concludeerden we dat "The authors declare no conflict of interest" niet de best gepaste verklaring was, maar geen enkel van de gevallen kwalificeerden we als "inbreuk op de wetenschappelijke integriteit". De crux bij die afweging was de vaststelling dat verschillende onderzoeksgebieden er een andere cultuur (samenhang van regels, attitudes en gewoontes) op nahouden op vlak van het vermelden van mogelijke belangenconflicten. De geneeskunde heeft een erg uitgebreide en mature COI-declaratiecultuur ontwikkeld, terwijl in andere gebieden (zoals in de sociale en humane wetenschappen) het bewustzijn over COI-declaraties nog beperkt is. Toetsingskaders om COI-declaraties aan af te meten, zijn bovendien beperkt: de ALLEA-code is op dat vlak eerder generiek, instellingsbeleid bijna onbestaand en richtlijnen van tijdschriften erg uiteenlopend. Dan is het begrijpelijk dat onderzoekers hun eigen declaratiebeleid ontwikkelen op basis van wat ze zien bij hun collega's in het vakgebied. We wogen dan ook de lakse COI-declaratiecultuur in hun discipline mee bij de inschatting van hun persoonlijke verantwoordelijkheid. Daarom kozen we in de drie behandelde dossiers voor een kwalificatie "geen inbreuk".

Opmerkelijk was dat de meldingen niet voortvloeiden uit een conflictsituatie, maar het gevolg waren van de beweging van eenzelfde melder, die terecht vond dat COI-declaratie meer aandacht verdient in bepaalde vakgebieden. De belangrijkste motivatie voor de meldingen was hun precedentwaarde, als aanleiding voor een ruimer debat rond belangenconflicten-declaratiebeleid, dat uiteindelijk kan leiden tot richtlijnen voor individuele onderzoekers, instellingen en uitgevers. De beschuldigde onderzoekers waren eerder toevallig het onderwerp van een integriteitsprocedure, met alle angst, stress, onzekerheid en andere persoonlijke impact van dien – wellicht hadden anderen op dezelfde plaats kunnen staan. Ze waren als het ware individuele slachtoffers van een collectief probleem: een lakse COI-declaratiecultuur in hun vakgebied. Het is dan ook met veel respect en begrip voor alle partijen in deze dossiers, dat we het thema van verklaring van belangenconflicten op de agenda willen zetten. Het verdient aanbeveling dat de onderzoeksinstellingen meer aandacht besteden aan bewustwording en ondersteuning voor de verklaring van belangenconflicten.

In 2023 waren er enkele internationale blikvangers in de wereld van de wetenschappelijke integriteit. In juni presenteerde de gemeenschap van wetenschapsacademies ALLEA de herziene Europese Gedragscode voor Wetenschappelijke Integriteit, na een zorgvuldig en participatief voorbereidingstraject.¹ De ALLEA-code is hét referentiedocument bij uitstek voor wetenschappelijke integriteit – daarmee bevestigen we ons algemeen advies van 2020 over het belang ervan. We kunnen het gebruiken zoals we een nationale gedragscode zouden hanteren: zowel individuele onderzoekers, groepsleiders als instellingsbesturen vinden er goede praktijken waarover consensus bestaat. De wijzigingen zijn beperkt, maar wel belangrijk om de ALLEA-code als “levend document” relevant te houden, door toevoegingen van o.a. preprint servers en paper mills. Enkele markante aanpassingen:

- Een grotere focus op het belang van onderzoekscultuur, en de zorgplicht van instellingen ter zake. Zo expliciteert de code de goede praktijk: “Onderzoeksinstellingen [...] creëren een omgeving van wederzijds respect en bevorderen waarden zoals gelijkheid, diversiteit en inclusie.” Ook CWI’s staan best stil bij de onderzoekscultuur: “Bij onderzoeken naar wangedrag [...] wordt gekeken naar de rol van zowel individuen als instellingen die hebben bijgedragen aan de schending van goede onderzoekspraktijken.”
- Artificiële Intelligentie kan gebruikt worden, zolang er transparant over gecommuniceerd wordt. De goede praktijk “Onderzoekers rapporteren hun resultaten en methoden” krijgt nu de bijvoeging “inclusief het gebruik van externe diensten of AI en geautomatiseerde hulpmiddelen”. En het “[v]erbergen van het gebruik van AI of geautomatiseerde hulpmiddelen bij het creëren van inhoud of het opstellen van publicaties” is een nieuwe onaanvaardbare praktijk.
- De ICMJE-criteria voor auteurschap zijn nu overgenomen in de ALLEA-code, en het gebruik van een “Author Contribution Statement” is een nieuw opgenomen goede praktijk.²
- “Onderzoeksinstellingen en -organisaties ondersteunen actief onderzoekers die bedreigingen ontvangen en beschermen bonafide klokkenluiders.”

Die laatste wijziging speelt in op een bredere aandacht voor klokkenluiderbescherming, zoals al belicht in het jaarverslag 2021. Dat jaar publiceerde de International Standards Organization haar ISO Guideline 37002 over Whistleblower Management Systems. In februari 2023 trad de Belgische wetgeving ter bescherming van klokkenluiders in voege, als transpositie van de Europese directieve. Alle ondernemingen met meer dan 50 werknemers moeten een intern meldingssysteem voor klachten³ hebben. Wie geldig intern, extern of onder voorwaarden zelfs publiekelijk melding maakt van wanpraktijken, ziet zich beschermd door een verbod op represailles. Voorzien zijn nieuwe strafrechtelijke sancties (boetes en gevangenisstraffen) voor vergeldingen, en compensaties tot een half jaarloon.

Op het European Congress on Research Integrity in september 2023 in Parijs, presenteerden we met het European Network of Research Integrity Offices, waar de VCWI al tien jaar lid van is, ons *ENRIO Handbook on Whistleblower Protection in Research Integrity*. Daarin brachten ENRIO-leden hun kennis, praktijkervaring en adviezen samen voor kennisinstellingen en kandidaat-melders.

De VCWI is fier op haar internationale engagementen, zoals haar actieve bijdrage binnen ENRIO en zijn bestuur, het meewerken aan het voornoemde handboek, het ondersteunen van het tweejaarlijkse Europees congres en deelname aan het wereldcongres. Met die bijdragen willen we bevestigen dat we als Vlaamse Commissie voor Wetenschappelijke Integriteit toegewijd zijn om te blijven bouwen aan het Europese en internationale landschap wetenschappelijke integriteit.

– De leden van de VCWI

¹ Ook de VCWI kon uitgebreide feedback geven op een tussentijds concept van de herziening, via ENRIO.

² In 2020 adviseerde de VCWI al om Author Contribution Statements standaard te voorzien, in een [algemeen advies](#).

³ De wet vereist zo’n kanaal voor klachten tegen unierecht (corruptie en financiële wanpraktijken, overheidsopdrachten, veiligheid, milieubescherming, etc.) en dus niet expliciet voor het gebied van wetenschappelijke integriteit. Onderzoeksinstellingen kunnen niettemin de goede praktijken waartoe de nieuwe wet inspireert, ook toepassen inzake ethiek en integriteit.

Vlaamse Commissie voor
Wetenschappelijke Integriteit
Flemish Commission for Research Integrity

Jaarverslag 2023

25 april 2024

De VCWI

Op 7 oktober 2013 werd de Vlaamse Commissie voor Wetenschappelijke Integriteit (VCWI) formeel ingesteld. Dit orgaan van negen hoogleraren, een juridisch adviseur en een secretaris is het Vlaams-brede aanspreekpunt voor verantwoordelijk onderzoek. De VCWI kan algemene adviezen uitbrengen over wetenschappelijke integriteit en kan een tweede advies geven over klachtendossiers die voorheen al behandeld werden door de Commissie Wetenschappelijke Integriteit van een universiteit of andere wetenschappelijke instelling. In 2023 erkenden 20 instellingen de adviesbevoegdheid van de VCWI. De KVAB huisvest de VCWI – dat betekent dat een KVAB-beleidsmedewerker de functie van secretaris waarneemt en dat de vergaderingen en hoorzittingen doorgaan in het Paleis der Academiën in Brussel.

1 Wijzigingen bij de aangesloten instellingen

In 2023 voegden zich geen nieuwe instellingen bij de 20 instellingen die de VCWI al erkenden. Deze 20 instellingen erkennen de VCWI (met datum van erkenningsbrief).

Oprichtende instellingen (8)

Academiën (2)

- ☞ Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten (KVAB)
- ☞ Koninklijke Academie voor Geneeskunde van België (KAGB)

Universiteiten (5)

- ☞ KU Leuven
- ☞ UAntwerpen
- ☞ UGent
- ☞ UHasselt
- ☞ VUB

Onderzoeksfinancier (1)

- ☞ FWO

Andere onderzoeksinstellingen (12)

Strategische onderzoekscentra (4)

- ☞ VITO (13 december 2013)
- ☞ Imec (6 maart 2014)
- ☞ VIB (17 april 2014)
- ☞ Flanders Make (26 januari 2015)

Wetenschappelijke instellingen van de Vlaamse Overheid (4)

- ☞ ILVO (15 januari 2015)
- ☞ INBO (10 juni 2016)
- ☞ Agentschap Onroerend Erfgoed (25 oktober 2016)
- ☞ Agentschap Plantentuin Meise (17 oktober 2017)

Hogeronderwijsinstellingen en andere (4)

- ☞ ITG (27 augustus 2014)
- ☞ VLIZ (5 oktober 2017)
- ☞ HOGENT (21 januari 2019)
- ☞ Vlerick Business School (15 oktober 2019)

2 Wijzigingen samenstelling VCWI en comité van toezicht

Halverwege het vierjarig mandaat van de leden, verving het comité van toezicht prof. Ann Cuypers (milieubiologie, UHasselt) op haar eigen vraag in de VCWI door prof. Annick Timmermans (revalidatietechnologie, UHasselt). Verder waren er in 2023 geen wijzigingen in de samenstelling.

2.1 Samenstelling Vlaamse Commissie voor Wetenschappelijke Integriteit

Voorzitter	Prof. Gert Storms (Sociale en humane wetenschappen)
Overige leden	Prof. Kristel Beyens (Sociale en humane wetenschappen) Prof. Tom Coenye (Biomedische wetenschappen) Prof. Ann Cuypers (Exacte en toegepaste wetenschappen, t.e.m. 6/10/'23) Prof. Guy De Tré (Exacte en toegepaste wetenschappen) Prof. em. Walter Sevenhans (Exacte en toegepaste wetenschappen) Prof. Annick Timmermans (Exacte en toegepaste wetenschappen, vanaf 7/10/'23) Prof. Lieve Van den Block (Biomedische wetenschappen) Prof. Séverine Vermeire (Biomedische wetenschappen) Prof. em. Frank Willaert (Sociale en humane wetenschappen)
Juridisch advies	Prof. David D'Hooghe (KU Leuven / advocatenkantoor Stibbe t.e.m. 30/9/'23 en sinds 5/10/'23 Raad van State)
Secretaris	Bert Seghers (KVAB)

2.2 Samenstelling comité van toezicht

Voorzitter	Dr. ir. Elisabeth Monard (KVAB)
Ondervoorzitter	Prof. Geert Leroux-Roels (KAGB)
Overige leden	Prof. Johan De Tavernier (KU Leuven) Prof. Dirk Snyders (UAntwerpen) Prof. Ignace Lemahieu (UGent) Prof. Ken Haenen (UHasselt) Prof. Filiep Deruyck (VUB) Dr. Hans Willems (FWO)

3 Algemene adviezen

De VCWI kan, op verzoek van instellingen of op eigen initiatief, adviseren over onderwerpen die betrekking hebben op wetenschappelijke integriteit. Door een hoge dossierdruk en afwezigheid van de VCWI-secretaris in het najaar moest de VCWI haar eerdere ambities op vlak van algemene adviezen bijstellen. Ze bracht dan ook geen formele nieuwe algemene adviezen uit in 2023.

4 Behandeling van tweedeadviesaanvragen

In 2023 kwamen acht tweedeadviesaanvragen binnen op het adres van de VCWI (dossiers 2023-A t.e.m. 2023-H). Eén adviesaanvraag werd (uitgebreid gemotiveerd) niet behandeld, de andere zeven wel.

De VCWI werkte in 2023 zeven rapporten uit met een tweede advies (2023-01 t.e.m. 2023-07). Drie daarvan volgden op een tweedeadviesaanvraag uit 2022. Drie andere dossiers uit 2023 zullen in 2024 leiden tot een tweede advies.

In de volgende geanonimiseerde samenvattingen bedoelen we met *melder* steeds de persoon die het vermoeden van inbreuk meldde bij de CWI en met *betrokkene* de persoon wiens integriteit in vraag werd gesteld. De *tweedeadviesaanvrager* is diegene die een verzoek richtte aan de VCWI – dit kan zowel de melder als de betrokkene of de instelling zelf zijn.

Advies 2023-01 (Dossier 2022-A)

Na een voorbarige tweedeadviesaanvraag in april 2022 (op basis van het *voorlopig* CWI-advies, zie jaarverslag 2022) kreeg de VCWI over hetzelfde dossier een ontvankelijke tweedeadviesaanvraag in september 2022, die leidde tot een tweede advies in februari 2023.

De melding betrof een niet-gedeclareerd mogelijk belangenconflict van een universitair onderzoeker in acht publicaties (en in één publicatie daarvan ook van andere collega's uit dezelfde groep). De onderzoeker was als mede-oprichter betrokken bij een spin-off, die niet standaard op alle publicaties werd vermeld als belangenconflict, maar enkel op publicaties gerelateerd aan de spin-off.

De CWI stelde vast dat er geen inbreuk op de wetenschappelijke integriteit was, noch problematisch gedrag. Potentiële COI's dienen inderdaad aangegeven te worden, maar in dit geval toonde de CWI begrip voor de inschatting van de betrokkenen. Bij gebrek aan richtlijnen hebben ze zelf invulling gegeven aan het concept belangenconflict en een eigen declaratieprincipe ontwikkeld – ter goeder trouw, consistent en na zich te hebben geïnformeerd. Ze hebben de richtlijnen van de tijdschriften gevolgd, werden in hun manier van werken bevestigd door peers en toonden zich bewust van veranderende COI-declaratieculturen.

De VCWI sloot zich bij deze beoordeling aan. Bij gebrek aan formele beoordelingsinstrumenten (zoals gedragscodes of concrete journal-richtlijnen) is de inschatting van de cultuur onder peers in een vakgebied cruciaal om te beoordelen welk gedrag redelijkerwijze kon verwacht worden van de betrokken onderzoekers. Alles wijst erop dat de betrokkenen in eer en geweten hebben gehandeld, volgens de cultuur die in hun vakgebied heerste op het moment van publicatie.

Bij de behandeling van dit dossier stelde de VCWI een grote rolmodelwaarde vast: er zijn vele dergelijke casussen denkbaar, en de betrokkene in dit dossier was het ongelukkige doelwit van een melding, hoewel het de melder veeleer te doen was om het principe en de aandacht voor COI-declaraties, dan het treffen van de betrokkene. Zowel CWI als VCWI waardeerden dat de melder aandacht vroeg voor het belangrijke aspect van COI-declaratie in wetenschappelijke publicaties – een belangrijk aspect van wetenschappelijke integriteit dat systemische aandacht verdient.

Het tweede advies van de VCWI bevatte verschillende overwegingen die meer algemeen van toepassing zijn op COI-declaraties:

- Het achterliggende principe is dat een maximaal inschattingsrecht bij de lezer aanleiding geeft tot een maximale declaratieplicht bij de auteurs.
- Er is een grote verscheidenheid in COI-declaratieculturen tussen disciplines, waarbij de geneeskunde wellicht de strengste normen hanteert. Die verschillende culturen vertalen zich ook in de aanwezigheid van omkadering en ondersteuning voor onderzoekers die onzeker zijn over hun COI-declaratie.
- Richtlijnen en regels zijn schaars, uiteenlopend en moeilijk. De ALLEA-code bevat enkel een generieke norm. Onderzoeksinstellingen hebben weinig of geen concreet declaratiebeleid. Onder tijdschriften is de variatie erg groot, en vele journals hebben een erg generiek of helemaal geen beleid.

De VCWI heeft de ambitie hierrond een algemeen advies uit te werken.

Advies 2023-02 (Dossier 2023-A)

De VCWI kreeg een tweedeadviesaanvraag in januari en kwam al na de eerste bespreking tot een tweede advies in februari 2023.

Nadat een mailconversatie tussen een burger en een wetenschapper stopte bij de vraag naar de ruwe data van een controle-experiment, dient de burger bij de CWI een klacht in tegen de wetenschapper. De burger denkt dat het controle-experiment nooit plaatsgevonden heeft en stelt dat dit een vermeend geval van wetenschapsfraude is.

De CWI besluit dat ze niet bevoegd is, en is van mening dat de in twijfel getrokken elementen deel uitmaken van een wetenschappelijke discussie, die in andere kanalen zoals wetenschappelijke tijdschriften moet gevoerd worden. De VCWI is het daarmee eens. In de melding zit geen enkele aanwijzing van inbreuken op de wetenschappelijke integriteit. De VCWI stelt vast dat de CWI de procedures en reglementen correct heeft gevolgd en steunt de verklaring van onontvankelijkheid.

Advies 2023-03 (Dossier 2022-C)

De tweedeadviesaanvraag van juni 2022 (2022-C) betrof een melding en CWI-advies waarin twee onderzoekers beschuldigd werden van gebrekkige declaratie van conflicts of interest. Omdat hun publicaties uit de melding niet overlappen en er verschillen zijn tussen beide (zowel naar hoofdaanstelling van de betrokkene, vakgebied als aantal publicaties uit de melding), maakte de VCWI twee tweede adviezen op, één voor elk van de betrokkenen, om de confidentialiteit t.a.v. elkaar maximaal te vrijwaren. Ze verstuurde die in mei 2023.

De melder vraagt het advies van de CWI op een declaratie “no conflict of interest” in twee verschillende publicaties van een wetenschappelijk directeur van een bedrijf, die ook gastprofessor is aan een universiteit.

De CWI oordeelt dat er geen sprake is van een inbreuk op de interne normen voor het vermelden van belangenconflicten, en dat de betrokkenen overtuigend hun beslissingen uitleggen om bepaalde mogelijke belangenconflicten wel of niet te vermelden.

De VCWI volgt de CWI dat er geen ernstige inbreuk op de wetenschappelijke integriteit kan verweten worden, maar is wel van oordeel dat het – ondanks een heldere uitleg waarom de betrokkene koos dat niet te doen – toch gepaster was geweest om in de twee publicaties de aanstelling als wetenschappelijk directeur van het bedrijf te hebben vermeld. Deze baan (hoofdactiviteit met maandsalaris) is immers een “financial conflict of interest” dat moet vermeld worden, ook volgens de journal-richtlijnen. Een dergelijke bezoldigde hoofdaanstelling bij een op de markt actief bedrijf hoort eigenlijk op elke publicatie te worden vermeld, ongeacht de aard van de bijdrage. De uitleg van de betrokkene suggereert niettemin dat in eer en geweten is gehandeld.

De VCWI vond het aanvragen van een erratum niet nodig, gezien de verstreken tijd en de eerder lakse cultuur van COI-declaraties in dit vakgebied, en bijgevolg een gebrek aan kader, incentives en ondersteuning voor gepaste COI-declaraties.

Advies 2023-04 (Dossier 2022-C)

Dit tweede advies 2023-04 van mei 2023 ontspruit uit hetzelfde dossier (tweedeadviesaanvraag van juni 2022) als advies 2023-03 – zie de toelichting bij advies 2023-03.

De melder vraagt het advies van de CWI op een declaratie “no conflict of interest” in negen publicaties van een universitair onderzoeker, die ook een wetenschappelijke vereniging voorziet, dewelke volgens de melder banden met een bepaalde commerciële sector zou hebben.

De CWI oordeelt dat er geen sprake is van een inbreuk op de interne normen voor het vermelden van belangenconflicten, en dat de betrokkenen overtuigend hun beslissingen uitleggen om bepaalde mogelijke belangenconflicten wel of niet te vermelden.

Ook de VCWI stelt geen ernstige inbreuk op de wetenschappelijke integriteit vast, omdat geen aanwijsbare regels overtreden werden. Niettemin vond ze dat het gepaster was geweest om in minstens twee van de negen artikels een andere declaratie dan “no conflict of interest” op te nemen.

De commissie was bovendien teleurgesteld dat de betrokkene geen volledige openheid gaf over de doelstellingen, banden en betrokkenheden van de wetenschappelijke vereniging en van zichzelf bij de R&D-activiteiten van de relevante sector. Dat de wetenschappelijke vereniging actief onderzoek samenbrengt dat relevant is voor die sector, is niet-probleematisch en wellicht zelfs waardevol. Door dat evenwel te verzwijgen in publicaties, voor de CWI en voor de VCWI (die het online vond), toonde de betrokkene een gebrek aan transparantie, wat de commissie betreurt.

Het aanvragen van een erratum in de tijdschriften achtte de VCWI niet nodig. Bij dit advies houdt de VCWI rekening met een eerder lakse cultuur van COI-declaraties en bijgevolg een gebrek aan kader, incentives en ondersteuning voor gepaste COI-declaraties in het relevante vakgebied. Alles wijst erop dat de betrokkene – althans bij de keuze van COI-declaratie in de papers – niet misleider heeft gehandeld dan de verwachtingen en de cultuur die in het vakgebied heerste op het moment van publicatie.

Dossier 2023-B (niet behandeld)

De VCWI ontving een tweedeadviesaanvraag in februari 2023 en deelde de uitgebreid gemotiveerde beslissing om niet te behandelen mee in mei 2023.

De klacht betreft plagiaat van twee conceptuele schema's uit een handboek (gezamenlijk boek van melder en betrokkene) in een nieuwer handboek voor studenten, zonder communicatie of toestemming en met onduidelijke referentie.

De CWI oordeelt dat er geen inbreuk is op de wetenschappelijke integriteit, want er zijn onvoldoende argumenten voor plagiaat en de schema's zijn verder geïnterpreteerd en verwerkt met eigen inzichten en ander werk.. De CWI spreekt wel van “onopzettelijke onnauwkeurigheden” die in een volgende editie worden rechtgezet.

Deze tweedeadviesaanvraag voldeed aan de formele ontvankelijkheidscriteria, maar na bestudering van de dossierstukken en beraadslaging onder alle leden besloot de VCWI om deze zaak niet opnieuw te onderzoeken. De motivatie daarvoor was meerledig. Een *prima facie* onderzoek van het uitgebreide dossier wekte de indruk dat het CWI-onderzoek gedegen was uitgevoerd en dat de VCWI nauwelijks iets zou kunnen toevoegen aan het solide advies van de CWI. Het gewicht van de klacht was beperkt; het schema is eerder een didactisch instrument dan het resultaat van onderzoek. Het leek bovendien niet aannemelijk dat een nieuw VCWI-onderzoek zou vaststellen dat het nieuwe handboek andermans werk als eigen werk had voorgesteld, want (1) de originele figuur draagt een vermelding van vier auteurs, waaronder de betrokkene; (2) het conceptuele schema is inderdaad verder gewijzigd en aangevuld; (3) het handboek bevat een globale referentie naar het eerdere handboek. De VCWI besliste dan ook om niet tot een behandeling met tweede advies over te gaan, omdat de inspanningen die een nieuw onderzoek zouden vergen, disproportioneel zouden zijn in het licht van de eventueel te verwachten uitkomst ervan.

Advies 2023-05 (Dossier 2023-D)

Een tweedeadviesaanvraag van maart 2023 leidde tot een tweede advies in mei 2023.

De CWI besloot een melding onontvankelijk te verklaren, omdat zij bevoegd is voor gevallen waarbij de integriteit van het wetenschappelijk onderzoek in het gedrang zou komen, maar ze daarvoor geen aanwijzing kon vinden in de gekregen melding. De CWI verwees naar de decaan als gepaste instantie, gezien de melding betrekking heeft op mogelijke schending van algemene professionele normen.

Ook de VCWI trad dat oordeel volmondig bij en bekrachtigde de onontvankelijkheidsverklaring.

Advies 2023-06 (Dossier 2023-C)

De VCWI kreeg aanvraag voor tweede advies in februari, rondde de besluitvorming af in augustus, maar verstuurde het tweede advies door onvoorziene afwezigheid van de secretaris pas in oktober.

De melder, die beweert aan de grondslag te liggen van een studie, betwist het gebrek aan erkenning daarvoor. De publicatie bedankt de melder immers niet bij naam of als co-auteur. De klacht betreft plagiaat.

De CWI beschouwt de klacht ongegrond, want ze ziet geen bewijs dat de melder heeft meegeschreven aan de publicatie en noemt technische ondersteuning bij de dataverzameling geen grond voor co-auteurschap. De aanwezige referenties naar eerdere publicaties van de melder volstaan. Er is geen sprake van plagiaat.

De VCWI bevestigde dit oordeel over de ganse lijn, en oordeelt verder dat de beweerde procedurele onregelmatigheden niet van die aard zijn dat ze afbreuk zouden doen aan de conclusies van de CWI.

Advies 2023-07 (Dossier 2023-E)

Een tweedeadviesaanvraag bereikte de VCWI in mei en leidde tot een tweede advies in oktober.

De CWI onderzocht gefaseerd gedurende meer dan drie jaar een complexe melding over de vermeende vervalsing van biomedische stalen. Hoewel de stalen dienden om te onderzoeken of een zeker proces zou leiden tot een bepaalde toestand, bleek – na publicatie van de bevindingen – dat sommige stalen al van in het begin in die toestand waren, wat niet de bedoeling was. Alle nadien onderzochte stalen bleken al in die toestand te verkeren.

Het CWI-onderzoek kon niet bewijzen dat de stalen vooraf zodanig zouden gemaakt zijn, dat de onderzoekshypothese enkel kon bevestigd worden. Wel stelde ze systematische twijfelachtige onderzoekspraktijken vast, zoals het niet consequent gebruiken van lab notebooks en afwijking van standaardprocedures voor etikettering van stalen (“sloppy science”), bovenop het versturen van onjuist materiaal en verkeerde info aan collega's. Omdat deze praktijken de wetenschappelijke basis van de publicatie ondermijnden, adviseerde de CWI dat het tijdschrift een “expression of concern” zou publiceren. Daarnaast had de betrokkene de melder ervan beschuldigd de bewuste stalen uit het onderzoek van de betrokkene, zelf te hebben vervalst om de betrokkene in een slecht daglicht te plaatsen. Dat leek volgens het onderzoek onmogelijk. De CWI stelde dus ook een extra inbreuk vast, namelijk het beschuldigen van collega's van vervalsing zonder concreet bewijs of plausibele redenen.

De VCWI stelde vast dat het CWI-onderzoek grondig leek uitgevoerd. Zo werden externe experts geconsulteerd en werden kosten noch moeite gespaard om bepaalde stalen door externen te laten onderzoeken. Als er stalen bestaan die het gelijk van de betrokkene hadden kunnen aantonen, dan zijn die nooit geïdentificeerd tijdens het onderzoek en/of aangeleverd door de betrokkene. De VCWI sluit

zich aan bij het oordeel van de CWI. Er zijn voldoende redenen om te twijfelen aan de juistheid van de gepubliceerde onderzoeksresultaten, al laat het onderzoek niet toe om de achterliggende oorzaak te achterhalen (opzettelijke vervalsing en/of twijfelachtige onderzoekspraktijken). De VCWI bevestigde de aanbeveling voor een 'expression of concern'. De VCWI vond geen aanwijzingen dat de CWI partijdig te werk was gegaan, ondanks de aantijgingen daarover in de tweeedeadviesaanvraag.

Dossiers 2023-F, -G en -H (tweede adviezen 2024-03, -02 en -01)

Drie dossiers waren nog in behandeling bij de jaarwisseling. Rapportering volgt in het jaarverslag 2024.

5 Binnen- en buitenlandse contacten

5.1 Netwerkrol binnen Vlaanderen/België

Op 24 januari 2023 was de VCWI middels de secretaris aanwezig op het overleg van de VLIR-werkgroep Ethiek & Integriteit, waar o.a. de CWI-secretarissen zetelen. Via minstens jaarlijks overleg is er een goede band tussen de VCWI en de universiteiten.

Op 20 april 2023 nam voorzitter Gert Storms op uitnodiging deel aan het panelgesprek over wetenschappelijke integriteit aan de Hogeschool Thomas More Campus Geel, waarop Elisabeth Bik een voordracht gaf over de identificatie van gemanipuleerde beelden in de levenswetenschappen.

Ter gelegenheid van het emeritaat van Guido Groeseneken, die het integriteitsbeleid binnen imec ontwikkelde na de eerste VCWI-ontmoetingsdag in 2014, stuurden de toenmalige voorzitter en secretaris een filmpje in met een dankbare anekdote.

Op 15 juni 2023 hield de VCWI een overleg met bestuurders van de KVAB, over de inbedding van de VCWI binnen de KVAB, de onderlinge samenwerking en wederzijdse verwachtingen.

Op 30 november 2023 hadden alle leden van de VCWI een overleg met vertegenwoordigers van Departement Economie, Wetenschap en Innovatie van de Vlaamse overheid. Daarin deelden ze naar jaarlijkse gewoonte hun analyse van het landschap wetenschappelijke integriteit in Vlaanderen en beantwoordden ze vragen.

Op 8 december 2023 hielden de Vlaamse Hogescholenraad en de VCWI een gezamenlijk intervisiemoment over wetenschappelijke integriteit voor de onderzoeksdirecteuren en beleidsmedewerkers onderzoek van de Vlaamse hogescholen. Secretaris Bert Seghers gaf een overzicht van het Vlaamse en internationale landschap wetenschappelijke integriteit en de vertegenwoordigers van één hogeschool deelden hun ervaring met het behandelen van een klacht. Na de pauze gingen de deelnemers met elkaar en de VCWI-vertegenwoordigers in gesprek om binnen de eigen instellingen stappen vooruit te kunnen zetten op vlak van hun integriteitsbeleid. Bijna alle hogescholen waren vertegenwoordigd.

De VCWI onderhoudt verder vriendelijke, adviserende contacten met de Conseil Supérieur pour l'Intégrité Scientifique (CSIS), de zusterorganisatie van de VCWI voor Franstalig België die mede onder impuls van de VCWI werd opgericht in 2021.

5.2 European Network of Research Integrity Offices (ENRIO)

De VCWI is als tweedeadviesorgaan (“integrity office”) lid van ENRIO (European Network of Research Integrity Offices). Deze vzw naar Belgisch recht heeft een wettelijke zetel in het Paleis der Academiën te Brussel maar houdt kantoor in de Tsjechische Academie voor Wetenschappen in Praag, die nu de voorzittersrol bekleedt. De VCWI betaalt een jaarlijkse lidmaatschapsbijdrage. Voorzitter Gert Storms en secretaris Bert Seghers zijn actieve leden van ENRIO.

Op 17 en 18 april 2023 was het de beurt aan de VCWI om, samen met de CSIS, de tweedaagse ENRIO meeting van het voorjaar te organiseren. Deze had op 17 april een hybride publiek gedeelte waarop Vlaamse integriteitsprofessionals waren uitgenodigd (70-tal deelnemers in Brussel en online), en een besloten gedeelte voor de ENRIO-leden op 18 april. Er waren deelnemers uit twintig landen in Europa. De VCWI stond mee in voor het inhoudelijk programma over wetenschappelijke integriteit (o.a. generative AI & integrity, research security, ALLEA Code of Conduct update, Horizon Europe-projecten, Members’ corner en whistleblower protection in European research integrity) en organiseerde samen met de CSIS het sociaal programma (gidsbeurt in de Europese wijk en conference dinner in Brussel).

Op 5 september 2023 ging de ENRIO meeting door in Parijs, Frankrijk. Er waren terugkoppelingen over de ALLEA Code of Conduct, het ENRIO Handbook on whistleblower protection en Horizon-projecten. In de Members’ corner delen leden hun ervaringen in eigen land delen en vragen ze advies. Er was een sessie over opkomende trends in integriteit en de werkgroep key definitions bepaalde haar ambitie om de verschillende definities van research integrity, ethics, misconduct, etc. in Europa in kaart te brengen. Op het einde kwam de General Assembly met zaken van intern management van ENRIO.

Op 6 september 2023 kwamen ENRIO-leden samen met bijdragers aan een 30-tal Horizon-projecten die volledig of gedeeltelijk met wetenschappelijke integriteit te maken hebben, in een pre-conference session. Er was een postersessie en een werkmoment rond kernvragen over de toekomst van wetenschappelijke integriteit in Europa, de samenwerking tussen projecten en ENRIO en de Europese Code of Conduct.

Op 7 en 8 september 2023 ging het tweejaarlijkse ENRIO Congress door, eveneens in Parijs. Het volle programma toonde dat de grote thema’s dezelfde blijven als de vorige jaren (o.a. open science, researcher assessment / incentives en rewards, ethics, publicatiepraktijken en AI), al komt daar ook “research security” bij.

De VCWI is één van de zes organisaties in het bestuur (ENRIO Board), waardoor de VCWI de strategie van ENRIO mee kan uitzetten, in 2023 middels zes online Board Meetings. De VCWI-secretaris, die deze meetings bijwoont, draagt ook bij aan ENRIO’s bestuur door het adviseren bij de statutenwijziging, het bijdragen aan de keynote en slideshow van de ENRIO-voorzitter op het ENRIO Congress en door een boekhouder en vzw-adviseur voor ENRIO aan te brengen.

5.3 Andere buitenlandse bijdragen

Op 21 april 2023 hield de Universiteit Leiden (Nederland) een gespreksnamiddag over de grenzen van wetenschappelijke integriteit, waarop de CWI-voorzitters en -secretarissen van alle universiteiten in Vlaanderen en Nederland, alsook de tweedeadviesorganen LOWI en VCWI waren uitgenodigd. De VCWI was vertegenwoordigd met de voorzitter, een ander lid en de secretaris. Voorzitter en secretaris presenteerden samen het Vlaamse perspectief aan de hand van eigen ervaringen met dossiers binnen de VCWI die op de rand van wetenschappelijke integriteit balanceerden. Nadien was er een geanimeerde discussie over o.a. het detailniveau van gedragscodes.